

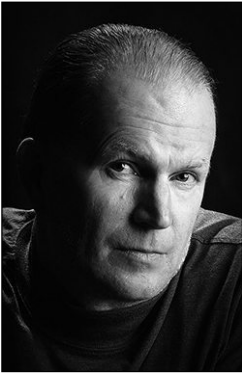
Rax Rinnekangas

KADONNUT JUUTALAIŠ- POIKA

LURRA Editions

LURRA EDITIONS KIRJASTO

KADONNUT
JUUTALAIS-
POIKA

© Leena Louhivaara

Rax Rinnekangas on kirjailija, elokuvaohjaaja. Hänen viimeisimpiä teoksiaan ovat *Mehiläiskerääjä* (2024), kertomus nuoresta naisesta, joka keräsi kuolleita mehiläisiä ja raiskattiin; *Inarin aika* (2024), unikirja aikakäsitteestä; *Talvipuutarha* (2023), kertomus tytön ja miesopettajan kohtalokkaasta suhteesta; *Narkomania – Kirjailija – Media – Nobel* (2022), kuvaus valheista, joilla kansainvälinen media teki Nobel-palkitusta kirjailijasta Peter Handkesta yhden Nobelin

historian vihatuimmista hahmoista 90-luvulla käytyjen Jugoslavian hajoamissotien seurauksena; *Baabel – kirjojen juurella* (2022) – matka kirjojen maailmoihin ja maailmoihin kirjojen juurella; *EGO – minä ja Patti Smith ja te kaikki muut* (2021), tutkielma maailmankuulun muusikon kirjallisuudesta ja ihmisyyden dynamosta nimeltä ego. Rinnekangas on ohjannut kymmenen Arthouse-elokuvaa ja vajaat 20 dokumenttia. Maailmanmaineen saavuttanut Five Master Houses of the World -kokoelma sisältää dokumentit Konstantin Melnikovin (Venäjä), Alvar Aallon (Suomi), Luis Barragánin (Meksiko), Le Corbusierin (Ranska) ja Tadao Andon (Japani) suunnittelemissa mestaritaloista. Valokuvaajana Rinnekangas julkaisi kuvateoksia mm. Holokaustista ja piti 60 yksityisnäyttelyä eri maissa (Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofia, Madrid, 2003). Kaunokirjallisia teoksia on julkaistu mm. Ranskassa, Saksassa ja Espanjassa. Hänen työnsä ovat saaneet palkintoja – mm. valtion valokuvataidepalkinto, valtion kirjallisuuspalkinto, Varsinais-Suomen taidepalkinto, Jury Prize and Audience Prize, Ethnofest, Berliini, Honoured Prize of Jury of FIFA, Montreal, Alex North Prize, Espanja, Film Festival Carnival Award, Singapore, Ingenuity Award, Socially Relevant Film Festival, New York. *Kadonnut juutalaispoika* on kertomus valokuvaajasta, joka taltioi natsien tyhjiä leirejä Puolassa ja pohtii sisäistä syyllisyyttämme, pelkojemme perusteita, juutalaisena ja kristittynä olemista tässä ajassa. Suuri käänne tapahtuu, kun kuvaaja kohtaa järkyttyneen naisen. Heidän kohtaloaan pohtii kirjailija, joka ei tiedä, mihin pohdinnoissaan päätyisi. Teoksen ranskankielinen laitos *Le Juif égaré* (Editions Phébus) ilmestyi Ranskassa vuonna 2013. Suomalainen uusintapainos julkaistaan Auschwitzin leirin vapautumisen 80-vuotisjuhlan kunniaksi.

Rax Rinnekangas

KADONNUT
JUUTALAIŠ-
POIKA

LURRA Editions

Teoksessa lainatut Imre Kertészin ajatukset ovat hänen teksteistään *Kieli maanpaossa* (A száműzött nyelv) ja *Heureka!*, jotka on julkaistu teoksessa *Kieli maanpaossa. Kaksi juhlapuhetta* (suomentanut Outi Hassi, kustannusyhtiö Otava, 2003).

© Rax Rinnekangas

LURRA Editions
www.lurraeditions.fi

Kansi ja taitto: Kim Söderström

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

Ilmestynyt ensimmäisen kerran 2008.

Uusintapainos 2025.

ISBN: 978-952-7380-55-0

”Tiedän hyvin, missä erikoisasemassa olen
saanut olla: olen nähnyt menneen vuosisadan
todelliset hirviönkasvot, tuijottanut Gorgoa
silmiin ja saanut jatkaa matkaani eteenpäin
...Ja jos minulta tämän jälkeen kysytään,
mikä minua vielä pitää maan päällä ja
hengissä, vastaan siihen epäröimättä:
rakkaus.”

Imre Kertész

Valokuvaaja

1.

Tänään minun on aloitettava. Kun tiedän, että jokainen ihminen – sukupuoleensa, alkuperäänsä ja yhteiskuntaluokkaan katsomatta – on ainutlaatuinen ja arvokas omassa elämässään, ajatuksissaan ja teoissaan, niin tänään, samalla mitalla, minun on aloitettava ja annettava arvo ja elämä kullekin tulevan romaanini kolmesta keskushenkilöstä.

Toki tiedän, että henkilöni ovat kuviteltuja minun käsissäni. He tosin liittyvät itse kukin eräaseen meidän kaikkien tuntemaamme todelliseen ja tapahtuneeseen asiaan – *holokaustiin* – kukin omalla erityisellä tavallaan ollen sitä kautta itselleen hyvin todellisia, mutta minulle he ovat kuviteltuja, koska itse luon heidät, eivätkä he omista mitään todellista yhteyttä oman elämäni kanssa. Vai omistavatko?

Minun tilanteeni on selkeä ja hyvin yksinkertainen. Olen vailla unelmia. Olen perheetön ja lapseton. Aiemmin olin töissä työpaikassa, joka ei tarvitse erityistä luonnehdintaa. Tietoisuudessa ei liiku yksilöllisyyttäni korostavat teemat eivätkä mielialani vaihdu ajatusteni liikkeiden myötä. Olen oman tahtoni voimalla itseni rauhalliseksi alistanut ihminen. Niin, uskon itsensä alistamisen voimaan. Asun äidiltäni perimässäni kaksiossa kaupungissa, joka ei merkitse minulle yhtään mitään. Olen ollut pian seitsemän kuukautta kotona, sairastumisen jälkeen.

Tässä ensimmäisessä versiossani minun on annettava raamit kertomukseni päähenkilölle – valokuvaajalle. Hän on paljon elänyt ja matkustellut, paljon valokuvannut, useissa maissa näyttelyitä pitänyt keski-ikäinen miestaiteilija. Silti hän on yhä nuorekas ja optimistinen, eikä hän ole niin ulkopuolinen kuin minä itse olen omassa maailmassani. Hän asuu maamme pääkaupungissa kaupunginosassa, jossa hän elää yksin ja pitää siitä tavalla, jolla yksin jäänyt ihminen lopulta oppii pitämään. Matkoillaan hän on tottunut katselemaan ihmisiä silmiin eikä hän sen vuoksi vaivaudu ihmisten vaivaan-

tumisista edes siinä arkisessa muodossa. Muuta en kerro hänestä tässä vaiheessa; en esimerkiksi sitä, onko hän ruskeahiuksinen vaiko hyvin tumma, solakka vaiko hyvin laiha. Niillä tiedoilla ei ole merkitystä valokuvaajan kohdalla.

Olennaista tänä aamuna on valokuvaajan huoneen sisustus. Tai oikeammin: yksi ainoa yksityiskohta siinä – kolme valokuvaa seinällä hänen suuren työpöytänsä yläpuolella, jolla on normaaleja valokuvaajan työvälineitä diakehysrasioista ja pinseteistä alkaen. Kuvat ovat samankokoisia, samalla tavalla kehystettyjä kuvia. Kaikki ovat värillisiä, vaikka värit ovat niistä lähes poissa. Yksi valokuvista esittää laajaa niittyä, jolla erottuu parakkeja sumussa. Toinen näyttää maiseman, jossa erottuu maalaistalo hädin tuskin kuultavana samankaltaisessa sumussa. Kolmannessa kuvassa, edellisten välissä, seisoo usvaan peittyvällä peltotiellä etäältä kuvattuna tummaihoisen nainen, jolla on iholtaan vaaleampi, aivan pieni vauva sylissään. Kuvat ovat kotoisin eri maista ja erilaisista todellisuuksista. Silti ne merkittävä tavalla muodostavat kolmiosaisen sarjan; ikään kuin ne esittäisivät yhtä samaa, näkymätöntä asiaa. Valokuvaajamme on ottanut valo-

kuvat. Ne muodostavat hänen joka aamuisen ja iltaisen rituaalinsa, kun hän on kotona; hän rukoilee kuvien äärellä.

Mutta tänä aamuna valokuvaaja suorittaa aamutoimensa epätavallisessa järjestyksessä. Aivan ensimmäiseksi, herättyään, hän pakkaa matkalaukkunsa, jopa ennen peseytymistään ja aamiaistaan. Ärsyyntyneenä toimistaan hän sitten ihmettelee itseään asetellessaan kameraansa ja filmejä laukkuunsa ja niukan vaatekertansa ja hygieniatarvikkeet saman laukun toiseen osastoon ja ruuvatessaan kevyen kamerajalustan kiinni ja sulkiessaan sen kantopussiinsa. En ole aivan varma, mitä laitan kuvaajamme päättelemään siitä. Johtuuko kaikki huonosti nukutusta yöstä? Vai onko syynä Auguste Frielan kirja, jota hän on taas unohtunut lukemaan illalla? Mutta laitan hänet tuntemaan kasvavaa hämmennystä ja ärsyyntymistä itseensä. *On pidettävä kiinni rutiineista, muutoin menetän mielenrauhani*, hän ajattelee, kun tajuaa, että hänen olisi pitänyt ensin käydä suihkussa ja pukeutua ja valmistaa myslä ja munakas ja ottaa tuoremehu ja leipä ja juusto kaapista ja aterioida rauhassa klassista musiikkia kuunnellen ennen kuin alkaa pakata laukkuja. Ja vasta siinä

vaiheessa, kun valokuvaajamme istuu suihkun raikkaana valmiin aamiaisensa äärellä, hän tunnistaa olonsa outouden perimmäisen syyn: hän on täysin unohtanut rukoilla kolmen valokuvansa äärellä.

Se on ensimmäinen kerta, kun hän unohtaa sen. Valokuvaaja sisäistää unohduksensa ja on alkaa itkeä. Mutta koska hän ei pidä kyyneliä soveliaana edes yksin ollessaan, hän ei itke, vaan tuijottaa pienen keittiönsä oviaukosta erottuvia valokuvia huoneistonsa toisen huoneen seinällä ja kokee elämänsä järkkyneen. Kenties olen nyt *kuollut ihminen?* hän kysyy itseltään. Ja jos vaikka elänkin, kenties minua ei ole tämän unohdukseni jälkeen enää koskaan olemassa entisenä ihmisenä? Ja kenties sen mukaisesti minun on nyt katseltava tätä sisäisen kuolemani jälkeistä uutta elämää täysin uusin silmin, kaiken eteen tulevan antamalla uusilla ehdoilla? valokuvaajamme pohtii ja tajuaa ajatustensa keinotekoisuuden ja yhä enemmän ärsyyntyneenä laiminlyönnistään keskittyy syömiseensä. Mutta hänen mielenrauhansa on mennyttä ja rutiininsa särkynyttä ja hän tuntee lohduttomuutta unohduksensa vuoksi.

En tiedä vielä, mitä muita arkisia rutiineja laitan valokuvaajan suorittamaan asunnossaan aamiaisen jälkeen. Mutta lopulta, puoli kymmeneltä, hän on ulkona kaupunginosansa pääkadulla, matkalla aamupäivän neuvotteluunsa taidemuseoon, ennen iltapäivän lentoaan. Mahdollisesti en kuvaile edes hänen asuinkorttelinsa jugend-tyylistä arkkitehtuuria ja säilyneiden rakennusten yksityiskohtia, niin kiinnostunut kuin itse olenkin vanhojen rakennusten muodoista. Kenties ainoastaan laitan valokuvaajamme ajatuksissaan kulkemaan korttelinsa keväistä, mukulakivistä pääkatua pitkin suureen liikenneympyrään, ylittämään sen ja laskeutumaan puistoon ja päätyämään lopulta siihen kohtaan puistoa kaupungin keskustan puoleisessa laidassa, jossa nainen seisoo.

Edes siitä minulla ei ole vielä tarkkaa käsitystä, mitä tuntomerkkejä annan puistossa seisovasta naisesta, joka on kertomukseni toinen, myöhemmin tärkeäksi kasvava päähenkilö. Mahdollisesti en tässä vaiheessa mainitse hänestä muuta kuin sen, että hän on valokuvaajamme selvästi nuorempi, mustahiuksinen, hoikka, puhdaspiirteinen, ulkomaalainen nainen.

Nainen on kumartunut ja nojaa toisella kädellään puiston reunassa olevan rakennuksen kulmaukseen. Hänen toinen kätensä puristaa nahkaista laukkuja hänen ruskeaa päällystakkiaan vasten. Naisen puolipitkät hiukset ovat auki ja ne peittävät hänen alaspäin suunnatut kasvonsa. Siitä huolimatta valokuvaajamme näkee, että nainen itkee täysin lohduttomalla tavalla, äänettömästi, siinä rakennuksen kulmaa vasten.

Joku toinen kenties pelästyisi tuntemattoman, sivistyneen oloisen aikuisen ihmisen itkua keskellä kirkasta päivää. Mutta valokuvaajamme on tottunut ihmisten erilaisiin reaktioihin eri kulttuureissa. Sen vuoksi hän ei edes hämmenny naisen itkusta, vaan katselee naista avoimen kiinnostuneesti, noin kymmenen metrin päässä tästä. Tässä vaiheessa laitan hänet mahdollisesti arvioimaan naisen olevan joko espanjalaisen tai italialaisen. Sitten hän ottaa askeleen naista kohti, ikään kuin aikoakseen auttaa jotenkin, mutta pysähtyy ja empii, kunnes astuu taas lähemmäksi. Sillä hetkellä nainen tulee tietoiseksi jonkun vieraan läsnäolosta, kavahtuu ja suoristautuu ja katsomatta

ohittaa valokuvaajan ja menee puiston keskustaa kohti, jossa ei näy ihmisiä.

Valokuvaaja näkee, miten ryhdikkäästi nainen istuutuu ensimmäiselle kohdalleen sattuvalle penkille, asettaa kaidat kätensä ja laukunsa syliinsä ja kohdistaa katseensa alas maahan, kuin pohtisi jotakin aivan arkista asiaa. Mutta senkin naisen itseään suojaavan eleen lävitse valokuvaaja tunnistaa, että nainen itkee yhä täysin järkyttyneesti, ilman kyyneleitä, sisäänpäin.

Tapahtuman muisto vaivaa valokuvaajaamme koko matkan taidemuseoon. Nainen puistossa ei ollut itkenyt jotakin tavallista ihmisen surua tai murhetta, vaan jotakin paljon julmempaa asiaa, mikä oli kenties tapahtunut hänelle itselleen juuri hetkeä aiemmin. Valokuvaajaamme ei tulkitse naisen tilaa normaaliksi järkytykseksi, vaan shokiksi. Mutta hän ei ollut puuttunut *asiaan*, koska *asia* ei ollut millään muotoa kuulunut hänelle. Niinpä koko tunnin mittaisen neuvottelun ajan taidemuseossa *asia* vaivaa häntä, saaden hänet ahdistuneeksi omasta passiivisuudestaan.

Koska en itse tunne henkilökohtaisesti museon johtajia enkä intendenttejä, jätän

**Pohjoismaalainen valokuvaaja taltioi kamerallaan
natsien tyhjiä tuhoamisleirejä Puolassa.**

**Kotikaupungissaan hän näkee naisen, jonka
järkkynyt olemus piirtyy hänen mieleensä.**

**Kaikkea tätä tarkastelee omalaatuinen kirjailija,
joka on kadottanut otteensa elämään.**

**Ihmeellinen kertomus vie lukijan natsien tekoihin
ja taisteluhärkien Espanjaan; kristittyinä ja
juutalaisena olemisen kysymyksiin, ja arvoituksiin,
joiden äärellä valokuvaaja ja nainen kohtaavat.**

**Teoksen ranskankielinen laitos *Le Juif égaré*
ilmestyi Ranskassa vuonna 2013.**

**”En tiedä, mikä veisi katseeni pois Grand Canyonista
tai Korallimerestä niin kuin tämä teos.”**

Dominique A, Le Monde

9 789527 380550